

চতুর্থ অধ্যায়

বাধাগ্রস্ত আৰু বিকলাংগ শিশুৰ বিশেষ প্ৰয়োজনসমূহ

(Special needs of disadvantaged and disabled children)

8.১ পাঠনি (Introduction) :

দ্বিতীয় পাঠত শিশুৰ বিভিন্ন দিশ যেনে :
শাৰীৰিক, সামাজিক, আবেগিক বিকাশ আদিৰ বিষয়ে
পঢ়ি আহিলা। তাৰোপৰি প্ৰথম পাঠৰ শিশু অৱস্থাৰ
বৈশিষ্ট্যসমূহত ইয়াকো গম পালা যে— প্ৰত্যেক
শিশুৰেই বৃদ্ধি আৰু বিকাশৰ নমুনা বেলেগ বেলেগ
হয়। আমাৰ সমাজত এনে কিছুমান শিশু আছে যাৰ
প্ৰয়োজনসমূহ সাধাৰণ ল'বা-ছোৱালীতকৈ কিছু বেলেগ
বা তেওঁলোক সাধাৰণ ল'বা-ছোৱালীতকৈ বেলেগ
হয়। এনে শিশুৰে সামাজিক আৰু আবেগিক
সমস্যাসমূহ সমাধান কৰিবলৈ অসমৰ্থ হয়। ফলত
ইয়ে তেওঁলোকৰ ব্যক্তিত্ব আৰু সামাজিক বিকাশত
প্ৰভাৱ পেলায়। সেইবাবে এনে ল'বা-ছোৱালীক
সম্পূৰ্ণৰূপে বিকশিত কৰি গঢ় দিবলৈ বিশেষ
মনোযোগৰ প্ৰয়োজন হয়। এই পাঠত আমি তেনে
ল'বা-ছোৱালীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম। এই পাঠটো
পঢ়াৰ পিছত তলত দিয়াবোৰৰ বিষয়ে জানিব পাৰিবা—

- বাধা গ্রস্ত শিশুৰ বিষয়ে ধাৰণা
- বাধাগ্রস্ত বা বিকলাংগৰ সংজ্ঞা
- বাধাগ্রস্ততাৰ কাৰণ
- বিকলাংগতাৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰ

- অঙ্গতাৰ কাৰণ আৰু অঙ্গ শিশুৰ প্ৰয়োজন
আৰু বৈশিষ্ট্যসমূহ
- কাণেৰে নুশনা শিশুৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ
- শাৰীৰিক অংগ হেৰুওৱা বা দুৰ্বল অংগৰ
শিশুৰ বৈশিষ্ট্য আৰু প্ৰয়োজনসমূহ
- শিশুৰে সামাজিক ভাৱে সমায়োজন কৰিব
নোৱাৰাৰ কাৰণসমূহ ইত্যাদি।

8.২ বাধাগ্রস্ত আৰু বিকলাংগ শিশুৰ বিষয়ে ধাৰণা (Concept of disadvantaged and disabled children) :

এটা স্বাস্থ্যবান শিশু বুলিলৈ সাধাৰণতে ৰোগমুক্ত,
সুস্থভাৱে বৃদ্ধি বিকাশ হোৱাৰ লগতে ভৱিষ্যত
জীৱনত বিভিন্ন কাম কৰিবলৈ নিজকে প্ৰস্তুত কৰি
ল'ব পৰা শিশুক বুজায়। ইয়াৰ যিকোনো এটাৰ অভাৱ
বা পৰিবৰ্তন হ'লৈ তেনে শিশুক বাধাগ্রস্ত শিশু বোলা
হয়। বৃদ্ধি বিকাশৰ পৰিবৰ্তনসমূহ সকলো শিশুৰ
ক্ষেত্ৰত একে নহয় আৰু এইবোৰক বেলেগ বেলেগ
শব্দৰে বুজোৱা হয়। যেনে : শাৰীৰিকভাৱে দুৰ্বলতা
(impairment) অসমৰ্থতা (disability) আৰু
বিকলাংগতা (handicap)।

শাৰীৰিক দুৰ্বলতাই কোনো ৰোগ হোৱা বা
কোষ নষ্ট হোৱাকে বুজায়। বিশ্ব স্বাস্থ্য সংস্থাৰ মতে

দুর্বলতা হৈছে মানসিক, শাবিদীক ক্ৰিয়া আৰু শৰীৰৰ গঠনৰ অস্থাভাবিকতা বা এইবোৰ হানি বা নষ্ট হোৱা। বৰ্তমান বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ উচ্চতিৰ লগে লগে এই দুর্বলতা সমূহ কিছু পৰিমাণে সোহোৱা বা কৰি কৰিব পাৰিব। এটা সামান্য উদাহৰণৰ দ্বাৰা কথাটো ভালদৰে বুজিব পাৰিব। এটা শিশুৰে যদি হঠাতে কাগেৰে কমকৈ শুনা বা একেবাৰে নুশুনা হয়, তেনেহলে কাগেৰে শুনা ব্যন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰি এই দুর্বলতা সোহোৱা কৰিব পাৰিব। চকুৰে কমকৈ দেখিলে চচমাৰ সহায়ত ভালদৰে দেখা পোৱা হয়। অসমৰ্থতা হৈছে এক প্ৰকাৰ শাবিদীক দুর্বলতা, যিটোৱে শিশুৰে ব্যাস অনুবাৰী নিজা সামাজিক পৰিবেশত কৰিবলগীয়া কাৰ্যাসমূহত বাধা প্ৰদান কৰে। বিখ্যাত মনোবিজ্ঞানী বেকারে (Baker)-এ অসমৰ্থ শিশু disabled child)-ৰ সংজ্ঞা এইদৰে দিছে “যি শিশুৰ শাবিদী মানসিক, আৰেগিক আৰু সামাজিক বৈশিষ্ট্য সন্তুষ্ট সাধাৰণ ভাৱে বিদৰে হ'ব লাগে সেইদৰে নহৈ, আৰু এনে পৰ্যায় পাই, য'ত শিশুৰ পূৰ্ণ বিবেচনাৰ ক্ষমতাৰ বাবে বিশেষ সাহায্যৰ প্ৰয়োজন হয়, তেনে শিশুক অসমৰ্থ শিশু বোলে।”

বিকলাংগতা হৈছে এনে এক অবস্থা য'ত শিশুৰ অসমৰ্থতাৰ বাবে সমাজে বাধাকৃত শিশু হিচাবে বিবেচনা কৰে। ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা এটা উদাহৰণৰ দ্বাৰা বিকলাংগতা শব্দটোৰ অৰ্থ ভালদৰে বুজিব পাৰিব। এটা শিশু দুৰ্ঘটনা থাহু হোৱা বাবে এখন কাগেৰে ভালকৈ নুশুনা হ'ল যদিও ই তেওঁৰ পড়াশুনাত বা কথাশুনাত অসুবিধাৰ সৃষ্টি নকৰিব পাৰে। কিন্তু তাৰ বাবে যদি দুলত তেওঁৰ লগবীয়া

বিলাকে বা অন্যলোকে তেওঁৰ সৈতে ভালদৰে কথা বতবা নাপাতে তেতিয়া সেই শিশুজনে ভাবিবলৈ বাধা হ'ব যে তেওঁ এজন বাধা থাহু শিশু। পিছলৈ ইয়ে শিশুটোৰ বাবে বিকলাংগতাৰ এটা কাৰণ হৈ পৰিব।

৪.৩ অসমৰ্থতা, বিকলাংগতা আদিৰ কাৰণসমূহ (Causes of disadvantaged and disabilities) :

✓ শিশুৰ শাবিদীক অসমৰ্থতা, বিকলাংগতাৰ পিভিয়া কাৰণ আছে। সেইবোৰ হ'ল—

- প্ৰতিকূল প্ৰসৰণৰ পৰিবেশ
- বৎসুগাতি
- শিশু জন্মৰ সময়ত আঘাত পাসে।
- শিশু অবস্থাত দুৰ্ঘটনাগ্রহ হৈ হাতৰ সমস্যা হ'লে

৫) পূৰ্ববাল্যকালত মানসিক আৰু আৰেগিক সমস্যাৰ বাবে কথা কঙ্গতে খোনোৱা, (stammering) বা কথা কঙ্গতে সমস্যা হোৱা

৬) কাগত দুখ পাসে বা কাগত কিমা অসুখৰ বাবে কাগেৰে ভালকৈ নুশুনিলে

৭) শবিদৰ যি কোনো অশ্বেত বেয়াকৈ আঘাত পাসে বা বোগ হ'লে অঙ্গোপচাৰৰ দ্বাৰা সেই অশ্ব আঁচৰাই পেলাসে।

৮) পৰিয়াল বা সমাজত উপেক্ষিত হ'লে শিশুৰ আচৰণৰ সমস্যা হোৱা দেখা যায়। এনে শিশুৰে সমাজে বিচৰা ধৰণে সামাজিক নীতি নিৱেষ সমূহ মানি চলিব সোৱাৰে। কলাত এনে শিশু বাধা থাহু শিশু হৱাগৈ।

দুর্বলতা হৈছে মানসিক, শারীৰিক ত্ৰিয়া আৰু শৰীৰ গঠনৰ অস্বাভাবিকতা বা এইবোৰ হানি বা নষ্ট হোৱা। বৰ্তমান বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তি বিদ্যাৰ উন্নতিৰ লগে লগে এই দুর্বলতা সমূহ বিছু পৰিমাণে নোহোৱা বা কম কৰিব পাৰিব। এটা সামান্য উদাহৰণৰ দ্বাৰা কথাটো ভালদৰে বুজিব পাৰিব। এটা শিশুৰে যদি হঠাতে কাণেৰে কমকৈ শুনা বা একেবাৰে নুশুনা হয়, তেনেহলে কাণেৰে শুনা যন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ কৰি এই দুর্বলতা নোহোৱা কৰিব পাৰি। চকুৰে কমকৈ দেখিলে চচমাৰ সহায়ত ভালদৰে দেখা পোৱা হয়। অসমৰ্থতা হৈছে এক প্ৰকাৰ শারীৰিক দুর্বলতা, যিটোৱে শিশুৰে বয়স অনুযায়ী নিজা সামাজিক পৰিবেশত কৰিবলগীয়া কাৰ্যসমূহত বাধা প্ৰদান কৰে। বিখ্যাত মনোবিজ্ঞানী বেকাৰে (Baker)-এ অসমৰ্থ শিশু disabled child-ৰ সংজ্ঞা এইদৰে দিছে “যি শিশুৰ শারীৰিক, মানসিক, আবেগিক আৰু সামাজিক বৈশিষ্ট্য সমূহ সাধাৰণ ভাৱে যিদৰে হ'ব লাগে সেইদৰে নহয়, আৰু এনে পৰ্যায় পায়, য'ত শিশুক পূৰ্ণ বিকাশৰ ক্ষমতাৰ বাবে বিশেষ সাহায্যৰ প্ৰয়োজন হয়, তেনে শিশুক অসমৰ্থ শিশু বোলে।”

বিকলাংগতা হৈছে এনে এক অৱস্থা য'ত শিশুৰ অসমৰ্থতাৰ বাবে সমাজে বাধাগ্রাম্ভ শিশু হিচাবে বিবেচনা কৰে। ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা এটা উদাহৰণৰ দ্বাৰা বিকলাংগতা শব্দটোৰ অৰ্থ ভালদৰে বুজিব পাৰিব। এটা শিশু দুঃটিনা গ্ৰস্ত হোৱা বাবে এখন কাণেৰে ভালকৈ নুশুনা হ'ল যদিও ই তেওঁৰ পঢ়াশুনাত বা কথাশুনাত অসুবিধাৰ সৃষ্টি নকৰিব পাৰে। কিন্তু তাৰ বাবে যদি ক্ষুলত তেওঁৰ লগৰীয়া

বিলাকে বা অন্যলোকে তেওঁৰ সৈতে ভালদৰে কথা বতবা নাপাতে তেতিয়া সেই শিশুজনে ভাবিবলৈ বাধ্য হ'ব যে তেওঁ এজন বাধা গ্ৰস্ত শিশু। পিছলৈ ইয়ে শিশুটোৰ বাবে বিকলাংগতাৰ এটা কাৰণ হৈ পৰিব।

৪.৩ অসমৰ্থতা, বিকলাংগতা আদিৰ কাৰণসমূহ (Causes of disadvantaged and disabilities) :

শিশুৰ শারীৰিক অসমৰ্থতা, বিকলাংগতাৰ বিভিন্ন কাৰণ আছে। সেইবোৰ হ'ল—

- ক) প্ৰতিকূল প্ৰসংৰোচনৰ পৰিবেশ
- খ) বৎশগতি
- গ) শিশু জন্মৰ সময়ত আঘাত পালে।
- ঘ) শিশু অৱস্থাত দুঃটিনাগ্ৰস্ত হৈ হাড়ৰ সমস্যা হ'লে
- ঙ) পূৰ্ববাল্যকালত মানসিক আৰু আবেগিক সমস্যাৰ বাবে কথা কওঁতে খোনোৱা, (stammering) বা কথা কওঁতে সমস্যা হোৱা
- চ) কাণত দুখ পালে বা কাণৰ কিবা অসুখৰ বাবে কাণেৰে ভালকৈ নুশুনিলে
- ছ) শৰীৰৰ যি কোনো অংশত বেয়াকৈ আঘাত পালে বা ৰোগ হ'লে অস্ত্ৰোপচাৰৰ দ্বাৰা সেই অংশ আঁতৰাই পেলালে।
- জ) পৰিয়াল বা সমাজত উপেক্ষিত হ'লে শিশুৰ আচৰণৰ সমস্যা হোৱা দেখা যায়। এনে শিশুৰে সমাজে বিচৰা ধৰণে সামাজিক নীতি নিয়ম সমূহ মানি চলিব নোৱাৰে। ফলত এনে শিশু বাধা গ্ৰস্ত শিশু হয়গৈ।

✓ 8.4 অসমর্থতা /বিকলাংগতাৰ প্ৰকাৰ (Types of disabilities/handicaps) :

বিকলাংগতাৰ ফলত শাৰিবীক, স্নায়ুৰিক আৰু
সামাজিক সমাযোজনত বাধা পায়। ফলত বিসংগতিয়ে
দেখা দিয়ে। এইবোৰৰ বিষয়ে তলত আলোচনা কৰা
হৈছে।

ক) শাৰিবীক বিসংগতি :

- ১) চকু : অন্ধ আৰু আংশিক ভাৱে অন্ধ
- ২) কাণ : কাণেৰে নুশ্ননা হোৱা
- ৩) দুৰ্বল অংগ বা অংগ হেৰুওৱা
- ৪) অস্বাভাৱিক বা ব্যতিকৰ্মী শাৰিবীক গঠন

যেনে- কুঁজা লোক, ফটা তালু, জন্মতে শৰীৰত থকা
চিহ্ন, ভৰি বা হাতৰ আঙুলি প্ৰয়োজনতকৈ বেছি,
লগলাগি থকা আঙুলি ইত্যাদি।

৫) কথা কওঁতে অসুবিধা : সাধাৰণতে কিছুমান
ল'ৰা-ছোৱালীৰ কথা কওঁতে লাগি ধৰে। তাক
খোনোৱা বোলে। ইয়ে সিহঁতৰ ব্যক্তিগত প্ৰভাৱ
পেলায়।

৬) বহুদিনীয়া বা চিৰকলীয়া ৰোগ : এই ধৰণৰ
ৰোগসমূহ বছৰ বছৰ ধৰি হয়। যেনেং জন্মগত হার্টৰ
ৰোগ, বাতবিষ ইত্যাদি।

✓ খ) স্নায়ু সম্পর্কীয় ৰোগ বা দোষসমূহ :
সাধাৰণতে কেন্দ্ৰীয় স্নায়ুতন্ত্ৰৰ বিসংগতি বাবে এই
ধৰণৰ ৰোগ সমূহ হয়। যেনেং প্ৰমত্তিস্কীয়ঘাত
(cerebral palsy), মৃগীৰোগ, স্কিজফ্ৰেনিয়া বা
মানসিক ৰোগ (Schizophrenia) ইত্যাদি। চেৰিব্ৰেল
পালছি ৰোগত মগজুৰ সাধাৰণ কাম-কাজত বাধা
জন্মে আৰু শৰীৰৰ অংগ সমূহে সুচাৰুকৰণে কাম

কৰিব নোৱাৰে। মৃগীৰোগত আক্ৰমণ লোকে চেতনা
হেৰুৱাৰ লগতে মাংসপেশীৰ নিয়ন্ত্ৰণো হেৰুৱায়।

গ) সামাজিক কুসমাযোজনৰ দোষ :

যিবোৰ শিশুয়ে সমাজৰ নীতি-নিয়ম সমূহ মানি
চলিব নোৱাৰে বা মানি চলাত অসুবিধা পায়, তেনে
শিশুৰে সমাজত ভালদৰে সমাযোজন কৰিব নোৱাৰে।
সামাজিক ভাবে বাধাগ্ৰহ শিশুক বণ্টিত শিশু (de-
prived child) বুলিও ক'ব পাৰি। কাৰণ এনে
শিশুৰে মৰম চেনেহ, সামাজিক সুৰক্ষা, উপযুক্ত পথ
প্ৰদৰ্শক আদিব পৰা বণ্টিত হয়। এনে শিশুৰেই
সাধাৰণতে কিছুমান অসামাজিক কামত লিপ্ত হয়।
ফলত এনে শিশুৰ মনত অপৰাধ প্ৰৱণতা, দ্রাগছ
আদিব প্ৰতি আসক্তি বৃদ্ধি পায়।

8.5 অন্ধতা (Blindness) :

এটা শিশু ভূমিষ্ঠ হোৱাৰ বা জন্ম হোৱাৰ
পিছতেই চকু মেল খায় আৰু তাৰ লগে লগে শিশুৰে
তাৰ পৰিৱেশৰ চাৰিওদিশত দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিব
খোজে। ডাঙৰ হোৱাৰ লগে লগে শিশুৰে দৃষ্টি শক্তিৰ
যোগেদিয়েই তেওঁলোকে বাস কৰা পৃথিবীৰ সূচনা
লাভ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। সেয়ে দৃষ্টি শক্তি হৈছে
এক উপযুক্ত আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণ সম্বল। কাৰণ ইয়াৰ
সামান্য ক্ষতি হলেই আংশিক ভাবে বা সম্পূৰ্ণ ভাবে
অন্ধ হোৱাৰ সন্তাৱনা থাকে। যদি শিশু আংশিক ভাবে
বা একেবাৰে অন্ধ হয়, তেতিয়া তেনে শিশুৰে সুস্থ
দৃষ্টি শক্তিৰ শিশুৰ দৰে কাম কাজ কৰিব নোৱাৰে।
ফলত এনে শিশুৰে শাৰিবীকভাৱে অন্যৰ ওপৰত
নিৰ্ভৰ কৰিব লগ্যা হয়।

অন্ধতাৰ কাৰণ : অন্ধতা বিভিন্ন কাৰণত হ'ব

বাধাগ্রস্ত আৰু বিকলাংগ শিশুৰ বিশেষ প্ৰয়োজনসমূহ
পাৰে। এইবোৰ তলত আলোচনা কৰা হ'ল।

১) জন্মগত অঙ্গতা : কিছুমান শিশুৰে জন্মৰ
পৰাই চকুৰে নেদেখা হয়। বশোনুক্রমিক কাৰণৰ বাবে
মাতৃগৰ্ভত থাকোতেই শিশুৰ চকুৰ গঠন ভালদৰে
নহয়। ফলত অসু হয়। এনে শিশুৰে কাণেৰে শুনি
বা স্পৰ্শ কৰি পৰিবেশৰ যিকোনো বস্তুৰ বিষয়ে জান
আহৰণ কৰিব পাৰে।

২) আজীব্ত অঙ্গতা : এই ক্ষেত্ৰত শিশু জন্মতে
অসু নহয়। শিশুৰে কোনো দুর্ঘটনাত, জোঙা বস্তুৰে
খেলা-ধূলা কৰোতে যদি চকুত আঘাত পায়, তেতিয়া
দৃষ্টি শক্তি হেৰুৱাৰ পাৰে।

৩) পৃষ্ঠজনিত অঙ্গতা : মাতৃগৰ্ভত পকা
অবস্থাৰ পৰাই যদি খাদ্যত ভিটামিন-এ ব অভাৱ হয়,
তেতিয়া তাৰ প্ৰভাৱ চকুৰ দৃষ্টি শক্তিৰ উপৰত পৰে।
তাৰোপৰি শিশুৰ খাদ্যত যদি বছ দিন ধৰি ভিটামিন-এ
ব অভাৱ হয়, শিশুৰ চকুৰ নানা ধৰণৰ বোগ হয়।
এইবোৰৰ বিষয়ে ইতিমধ্যে প্ৰথম বাৰ্ষিকত পঢ়ি
আহিছ। ভিটামিন-এ-ৰ দীৰ্ঘদিনীয়া অভাৱৰ ফলত
শিশুৰে চকুৰ দৃষ্টিশক্তি চিৰদিনলৈ হেৰুৱাৰ পাৰে।
অবশ্যে এই ধৰণৰ অঙ্গতা প্ৰতিৰোধ কৰিব পাৰি। তাৰ
কাৰণে শিশুৰ খাদ্যত ভিটামিন-এ যুক্ত খাদ্য প্ৰতিদিনে
অন্তৰ্ভূত কৰিব লাগে।

৪) চিকিৎসা প্ৰদানত গাফিলতি : শিশুৰ চকুৰ
সৰু ডাঙৰ যিকোনো সমস্যাই দেখা দিলে তৎক্ষণাত
চিকিৎসা ল'ব লাগে। যদি সময় উপযোগী চিকিৎসা
লোৱা নহয়, তেতিয়া শিশুৰ মাজত অঙ্গতাই দেখা দিব।
দৰিদ্ৰতা, অজ্ঞতা, অঙ্গবিশ্বাস আদিৰ বাবেই বছতো
পিতৃ-মাতৃয়ে শিশুৰ চিকিৎসা প্ৰদানত পলম কৰে।

অঙ্গতা আৰু আংশিকভাৱে হোৰা অঙ্গতাৰ
বৈশিষ্ট্যসমূহ :

- অঙ্গ বা আংশিকভাৱে অঙ্গ শিশুৰ সাধাৰণতে তেওঁলোকৰ চালচলনত যথেষ্ট
সাৰাধান হয়, কিন্তু পেলিমেলি আৰু
অঙ্গতাৰ বাবে অস্থিতি অনুভৱ কৰে।
- অঙ্গ শিশুৰ চকুৰ বঢ়া হব পাৰে, যুলি উচ্চ
আৰু পানী ওলায়, পোৱে, উজ্জল পোহৰৰ
প্ৰতি সংবেদনশীল (sensitive) হৈ পৰে।
- আংশিকভাৱে অঙ্গ শিশুৰ মূৰৰ বিষ, বৰি
ভাৱ, চকুৰে পৌৰা দেখা আদি লক্ষণেও
দেখা দিয়ে।
- চকুৰে কমকৈ দেখাৰ বাবে শিশু
থিংথিংড়ীয়া স্বভাৱৰ, আকৃকেন্দ্ৰিক আৰু
সদায় চিহ্নিত হৈ থাকে।
- অঙ্গ শিশুৰে যিকোনো সামাজিক কাৰ্য
কৰিবলৈ বা সামাজিক গোটিৰ সৈতে
মিলামিল্যা কৰিবলৈ কম সুবিধা পায়।
সেয়ে তেওঁলোকে সহজে সমাযোজন
কৰিবলৈ অসুবিধা পায়।
- অঙ্গ শিশুৰে সদায় যি কোনো কামৰ
বাবে আনৰ উপৰত নিৰ্ভৰ কৰিব লগা
হয়। সেইবাবে সিঈত থঙ্গল আৰু বিদ্ৰোহী
হৈ পৰে। বছ সময়াত তেওঁলোকৰ মনত
নিষ্ঠসাহৰ ভাৱ হয় আৰু ইন্নমন্যতাত
ভোগে।

অঙ্গ শিশুৰ বিশেষ প্ৰয়োজনসমূহ : আগতেই
উল্লেখ কৰা হৈছে যে অঙ্গ শিশুসকল সদায়

নির্ভরশীল হয়। সেয়ে তেওঁলোক প্রয়োজনীয় সহায় সহযোগ আগবঢ়োবাটো প্রতোকৰ বাবে অতি দৰকাৰ, আৰ্থিক ভাবেও স্বাবলম্বী হ'ব পাৰে। সমাজৰ প্ৰতোকজন লোকেই অন্ধ শিশুৰ শাৰিবীক, আৱেগিক লাগে। অন্ধ শিশুৰ প্ৰয়োজন সমূহ তলত আলোচনা কৰা হৈছে—

শাৰিবীক প্ৰয়োজন সমূহ : শিশুৰ শাৰিবীক প্ৰয়োজন সমূহ পূৰণ কৰিবৰ বাবে পিতৃ-মাতৃয়ে বিশেষ ভূমিকা পালন কৰিব লাগে। প্ৰত্যেক অন্ধ শিশুৰে যাতে নিজৰ দৈনন্দিন কাম যেনে— বাথকমালৈ ঘোৱা, গা-ধোৱা, নিজৰ কাপোৰ পিঙ্কা, খোৱা আদি নিজেই কৰিব পাৰে, তাৰ বাবে পিতৃ-মাতৃয়ে প্ৰশিক্ষণ দিব লাগে।

- প্ৰত্যেক শিশুকে ঘৰৰ ভিতৰ আৰু বাহিৰত শৰীৰত কোনো আঘাত নোপোৰাকৈ মুক্তভাৱে চালচলন কৰিব পৰাকৈ প্ৰশিক্ষণ দিব লাগে।
- অন্ধ বা আংশিকভাৱে অন্ধ শিশুক তেওঁলোকৰ শৰীৰটোৰ লগতে পৰিবেশৰ সৈতে চিনাক্ত কৰিব লাগে, যাতে তেওঁলোকে ইয়াৰ দ্বাৰা সুৰক্ষিত অনুভৱ কৰে।
- যিকোনো ধৰণৰ সাধাৰণ ৰোগে যাতে শিশুক আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰে তাৰ প্ৰতি পিতৃ-মাতৃ সদায় সতৰ্ক হৈ থকাৰ লগতে শিশুক নিয়মীয়াকৈ ডাক্তাৰৰ ওচৰলৈ নিৰ লাগে।

গৃহ বিজ্ঞান

○ পিতৃ-মাতৃ, বাই-ভনী, ককাই ভাই বা অন্য সমন্বয়ীয় লোক সকলে এনে শিশুক সহায়ৰ হাত আগবঢ়াবলৈ সদায় প্ৰস্তুত থাকিব লাগে আৰু তেওঁলোকৰ সৈতে ভাল ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে।

আৱেগিক প্ৰয়োজনসমূহ :

এটা অন্ধ শিশুৰ পৃথিবীখন নিচেই সক বা মীমিত হয়। এনে শিশুৰ সামাজিক পৃথিবী হৈছে তেওঁলোকৰ মাক-দেউতাক, অৰ্থাৎ মাক দেউতাকক লৈয়ে শিশুৰ সামাজিক পৰিবেশৰ সৃষ্টি হয়। সেয়ে মাক দেউতাকে এনে শিশুক মৰমেৰে আকোৰালি লৈ তেওঁলোকৰ দৈনিক সমস্যা সমূহ সামাধান কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে। এটা শাৰিবীক ভাবে সুস্থ শিশুৰ দৰে অন্ধ শিশুৰেও মৰম চেনেহ বিচাৰে। সেইবাবে পৰিয়ালৰ প্ৰতোকজন সদস্যই এনে শিশুক অৱহেলা নকৰি মৰম কৰিব লাগে।

আৱৰ্ণ নিৰ্ভৰশীলতাৰ প্ৰয়োজনীয়তা : অন্ধ বা আংশিক ভাবে অন্ধশিশুক সৰুৰে পৰাই আৱৰ্ণ নিৰ্ভৰশীল হৰলৈ শিকাব লাগে। বিশেষকৈ তেওঁলোকৰ ব্যক্তিগত কামসমূহ যেনে— পেচাৰ পায়খানা কৰা। গা-ধোৱা, কাপোৰ পিঙ্কা, চুলি আচুৰিবলৈ, জোতাৰ ফিটা বঙ্গা, আদি কামবোৰে নিজে কৰিবলৈ শিকাব লাগে। এই ধৰণৰ কামবোৰ কৰিব পাৰিলৈ শিশুক প্ৰশংসা কৰিব লাগে। ইয়াৰ দ্বাৰা শিশুয়ে উৎসাহিত হৈ পিঁচলৈ যি কোনো ডাঙৰ কাম কৰিবলৈ আগবঢ়ি আহিব।

শিক্ষাৰ প্ৰয়োজনীয়তা : অন্ধ বা আংশিক ভাবে অন্ধ শিশুক উপযুক্ত বয়সত শিক্ষা প্ৰদান কৰাটো অতি প্ৰয়োজন। এনে শিশুক শিক্ষা দিবৰ

বাধাগ্রস্ত আৰু বিকলাংগ শিশুৰ বিশেষ প্ৰয়োজনসমূহ

বাবে এক বিশেষ সজুলি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ইয়াক
ব্ৰেইলী পদ্ধতি (Braille) বোলা হয়। ইয়াৰ সহায়েৰে
বৰ্ণমালা, সংখ্যা আৰু শব্দ লিখিব আৰু পঢ়িব পাৰি।
ব্ৰেইলীৰ দ্বাৰা শিক্ষা দিবলৈ অন্ধ শিশুক বিশেষ
প্ৰশিক্ষকৰ দ্বাৰা প্ৰশিক্ষণ দিব লাগে। ইয়াৰ উপৰিও
অন্ধ শিশু বা আংশিক ভাৱে অন্ধ শিশুৰ কিতাপবোৰ

ডাঙৰ আখৰৰ হ'ব লাগে। আগতেই ৰেকৰ্ড কৰি
থোৱা যিকোনো বিষয় এনে শিশুক টেপ ৰেকৰ্ডৰৰ
সহায়ত বজায় শুনাৰ পাৰি। যিকোনো প্ৰকাৰে শিক্ষা
বা প্ৰশিক্ষণ দিওঁতে বিশেষ মনোযোগ দিব লাগে।
তলৰ চিৰত ব্ৰেইলী পদ্ধতিৰ দ্বাৰা বৰ্ণমালা আৰু
সংখ্যা সমূহ দেখুওৱা হৈছে।

১	২	৩	৪	৫	৬	৭	৮	৯	১০
a	b	c	d	e	f	গ	হ	ঠ	ঢ
ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ
k	l	m	n	o	p	৭	৮	৯	১০
ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ	ঃ
৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻
৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻
৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻
৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻
৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻	৻

উৎস : The Division for the Blind and Physical Handicapped. The Library of
Congress, Washington D.C.

চিত্র - ৬

ব্ৰেইলি পদ্ধতিত ব্যৱহাৰ কৰা নম্বৰ আৰু আখৰৰ সাংকেতিক চিন

৪.৬ কাগেৰে নুশনা (Deafness) :

জন্মৰ পিছৰে পৰাই শিশুৰে ডাঙৰ শব্দ বা জীৱ-
জন্মৰ মাত আদি শুনিলে চকু বন্ধ কৰে বা উচ্প

খাই উঠে। শিশু ক্ৰমান্বয়ে ডাঙৰ হৈ অহাৰ লগে লগে
মাক দেউতাকৰ মাত বুজি পায় আৰু নিজে মুখেৰে
কেতবোৰ শব্দ উচ্চাৰণ কৰিবলৈ আৰঙ্গ কৰে। লাহে